

Nr 359.

Av herr **Kristensson** i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande.

Vid en nedskärning av försvarsbudgeten borde alla och isynnerhet försvarsvännerna kunna vara ense därom att de beviljade anslagen böra komma det aktiva försvaret tillgodo och att onödiga utväxter, helst om de tillika äro kostsamma, böra bortskäras. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten å flottans varvsrörelse i Stockholm, som för närvarande är synnerligen oekonomiskt ordnad, vilket förhållande visserligen blivit erkänt såväl i försvarspropositionen, vid föregående riksdag och i försvarsrevisionen, men som det oaktat icke föranlett tillräckligt långt gående förslag till omläggning.

Varvet är för närvarande indelat i 6 departement med var sin detalj, nämligen artilleri-, byggnads-, ekipage-, ingenjör-, min- och torpeddetaljerna. Som chef för vart och ett av de militära departementen tjänstgör en kommandörkapten, vid ingenjördepartementet en marindirektör och vid byggnadsdepartementet en stationsingenjör.

Nuvarande organisation.

Departementen äro i mångt och mycket att anse som särskilda företag, men de lyda militärt och ekonomiskt under varvschefen. Varje departement har sitt eget kontor, sin egen bokföring, sin egen upphandlingsavdelning och sina egna verkstäder, vilka senare, tekniskt sett, hava ungefär samma maskinutrustning som verkstäderna å andra departement. Sälunda finnas mekaniska verkstäder med tämligen vanlig utrustning å artilleri-, min-, torped- och ingenjördepartementen. Dessutom finnas särskilda kontor för förrådsverksamheten, såsom materialintendentens, inventarieintendentens och besiktningens kontor.

Denna decentralisation i administrationen medför dels ett tungt byråkratiskt system för sammanhållningen, dels en massa skriverier kontoren emellan, dels ock andra mindre rationella metoder.

Alla de små kontoren måste naturligtvis ha var sin kontorsföreståndare. Varje kontor skriver exempelvis upp sina arbetares timinkomster och arbetstid samt kontorets utgifter. Sedan måste utdrag ur kontorens böcker uppgöras och sändas till det gemensamma varvskontoret för sammanföring å vederbörande titlar, alltså återigen en ny omskrivning. Man frågar sig onekligen, varför det icke skulle låta sig göra att på en gång införa arbetarnes tider, förtjänster, titlarnas kostnader o. s. v. utan varför detta skall ske med två omskrivningar, alltså i två etapper. »Två omskrivningar» betyder flera skri-

vare. Summan av skrivpersonalens antal å en massa småkontor blir alltid större än summan för personalen å ett enda kontor för sammanlagda uppgiften av orsaker, som här icke torde behöva närmare belysas.

Varje departement har sin egen upphandling och personal för denna. Ofta upphandlas samma saker av två departement samtidigt och vart och ett får färdigskrivna upphandlingsdokument, fordra in anbud o. s. v., i stället för att detta kunde göras på en enda gång för verket i sin helhet. Frånsett att verket härigenom minskar sina möjligheter att erhålla billigare varor, om en större mängd på en gång anskaffas, torde en sådan ordning icke kunna få anses praktisk eller välbetänkt.

De fyra mekaniska verkstäderna vid artilleri-, ingenjör-, min- och torped-departementen kunna för närvarande i mångt och mycket utföra samma slags arbeten utom i vissa delar, som de få beställa av varandra. Man har sålunda fyra *mindre väl* utrustade verkstäder i stället för att man kunde ha *en väl* utrustad sådan. När nu en verkstad ej kan utföra ett arbete, måste arbetschefen (d. v. s. det befäl som svarar för arbetet vid en viss arbetsgrupp) skriva en beställning till sin departementschef, som sedan har att skriva en beställning till det departement, som skall utföra arbetet. Vore allt arbetet koncentrerat till ett departement, så vore arbetschefens beställningslapp nog. För närvarande existerar alltså även i detta hänseende ett onödigt skrivarbete.

Därigenom att arbetarna äro uppdelade på flera departement med sina egna beställningar uppstår ofta svårigheter att skaffa arbetarna arbetsuppgifter. Alla departement hava nämligen längre eller kortare perioder med dåliga konjunktioner, under vilka man helt naturligt önskar undvika att skrida till avskedanden, då man framdeles kan ha anledning förvänta full sysselsättning. Vore varvet småverkstäder sammanförda till en enda skulle detta även i sistnämnda hänseende medföra ett bättre ekonomiskt resultat, liksom ock en billigare skötsel av maskinerier och kraftcentraler.

Systemet med flera verkstäder tarvar även ett merantal befäl och underbefäl. För närvarande torde å varvet sysselsättas omkring 750 arbetare. Som arbetsledare för dessa finnas omkring 60 verkmästare och förmän. I ett välorganiserat privat företag anser man proportionen mellan antalet anställda vid administrationen och antalet arbetare bör hålla sig vid en till tjugo. På flottans varv i Stockholm torde komma en administrationsperson på var fjärde eller femte arbetare. Vid ett departement har man 13 personer hänförande sig till befäls-, underbefäls- och kontorsställning för 31 arbetare. Proportionen blir i detta fall 1 på 2,4, på ett annat departement får man siffrorna 1 på 2,7. För Stockholmsvarvets 750 arbetare, vilket antal är mindre än vid enbart ingenjördepartementet på Karlskronavarvet, har man, med beteckningarna hämtade från den privata industrien, 1 överdirektör, 6 direktörer, 1 varvskontor, 6 departementskontor och 2 förrådskontor.

Disproportionen mellan arbetsstyrkan och administrationen ligger i öppen

dag och kan ej försvaras med, att varvet måste ha en »bred» organisation för att vid mobilisering hastigt kunna svälla ut. Den tunga organisationen har åsamkat försvaret utgifter utan minsta nytta och låtit den tekniska sakkunskapen förspilla tid och kraft på byråkratiska petitesseer. Ej minst anmärkningsvärt med en varvsdrift av detta slag är, att en stor del av förlusterna aldrig klart komma fram. De synas helt enkelt ej, då bokföringen är så lagd, att det verkliga priset för arbetena ej bliva framlagda. Anslag till maskiner, utgifter till ombyggnader av verkstäder, och dylikt, löner till befäl och underbefäl m. m. läggas nämligen ej på arbetena.

Innan jag överger att beröra, i vad mån bristerna i den nuvarande organisationen avhjälpas i propositionen nr 50, torde det vara lämpligt att i stora drag skissera en rationell organisationsplan. *En ration organisation.*

För att förbilliga varvsdriften vid flottans varv i Stockholm torde det vara nödvändigt att både administrationen och verkstadsdriften centraliseras var för sig. Detta kan ske på följande sätt: Verkstadsdriften skötes helt av ett enda departement, nämligen ingenjördepartementet, till vilket *alla arbetare* överföras; administrationen utövas av varvschefen med tillhjälp av sakkunniga inom artilleri-, byggnads-, ingenjör-, min- och torpeddetaljerna, som närmare belyses i följande punkter:

1. Varvschefen är militär och ekonomisk chef för varvet.

2. Under varvschefen och hos honom tjänstgöra sakkunniga för artilleri-, ingenjör- (mobiliseringsingenjören), min-, torped- och byggnadsdetaljerna. Dessa kunna kallas inspektörer inom var sin gren.

Inspektörerna planera och övervaka arbetena å fartygen och i verkstäderna var och en inom sin gren. De svara för facket tillhörande förråd (artilleriförråd, minförråd, o. s. v.) och hava under sig officerare och underofficerare för utförande av utredningar m. m. samt för förrådens skötsel. Manskap och arbetare lånas från ingenjördepartementet.

Inspektörerna inrymmas i varvskontoret och nuvarande byggnadsdepartementets lokaler, vilka kunna förenas medels en dörr.

Varvskontoret inskränkes till att omfatta personal för registrering, författande av skrivelser, order m. m. Det förestås av en marinintendent.

Personalen hos varvschefen å varvskontoret och å de militära förråden bör i regel vara militär eller civilmilitär.

3. Under varvschefen lyder även chefen för ingenjördepartementet, som sköter varvets slipar, dockor, verkstäder etc. d. v. s. det tekniska utförandet av arbetena.

Arbetsmaskinerna vid ingenjördepartementet utökas med de bästa maskinerna från de departement, som skola försvinna. Verkstäderna vid dessa konserveras och få kvarstå i nuvarande skick till framtida behov.

All *verkstadsbokföring* och alla *upphandlingar* skötas av ingenjördepartementets kontor. Materialintendenten med biträde tjänstgör under chefen för ingenjördepartementet och svarar under honom för upphandlingarna.

*Fördelar med endepartementssystemet.**A. Militära fördelar.*

1. Bättre utvidgningsmöjligheter vid mobilisering, då varvschefens stab alltid är tillreds att dirigera inkommande beställningar till ingenjördepartementet eller vid behov till privata verkstäder.

2. Bättre och mera allsidig behandling av de tekniska frågorna inom olika fack, då bättre samverkan mellan inspektörerna kan ernås, enär de dagligen träffas. Utredningarna kunna lättare och raskare utföras.

3. Målmedvetnare gång å rustningarna och reparationerna av fartygen. Inspektionen kan inom rimliga gränser tillsammans med chefen för ingenjördepartementet bestämma ordningsföljden för de olika arbetena å varvet.

4. Bättre och mera praktisk utrustning av fartygen å varvet, då alla inspektörerna kunna följa arbetenas gång på verkstäder och å fartygen. Det har nämligen ofta klagats över att å fartygen ej de senaste erfarenheterna från sjön bliva utförda.

5. Lättare för varvschefen att hastigt avgöra frågor, då han alltid har sin stab med fackinspektörer i närheten.

6. Snabbare effektuerande av beställningar, mindre skrivarbete, då en instans försvunnit. Detta kommer särskilt att bliva märkbart, om krigstillstånd olyckligtvis skulle inträda.

7. Inköpen ske enhetligare. Man får därför klart för sig, vilka firmor, som leverera fortast och av bästa kvalitet.

B. Ekonomiska fördelar.

1. Likartade arbetsprocedurer (exempelvis svarvning, filning, plåtbearbetning, etc.) utföras å samma ställe, så att lämplig masstillverkning kan anordnas. Härigenom förbilligas driften.

2. Ingenjörspersonalen kan lättare ordna sina arbeten i grupper och erhålla bättre tillsyn över dem.

3. Upphandlingen blir central, och får alla de fördelar, som härav uppstå. Större mängder kunna inköpas samtidigt som firmorna ha blott med en upphandlingschef att göra.

4. Arbetspersonalens frågor kunna regleras enhetligt eftersom de skola handläggas av ett och samma departement.

5. Genom de små kontorens och de små verkstädernas försvinnande torde driften kunna förbilligas med c:a 325,000 kronor årligen och varvet ändå få samma eller bättre effektivitet. (Jämförelsen avser nuvarande organisationen och den i denna motion föreslagna.)

Anmärkas bör att vid omorganisation till endepartementssystemet förutsättes, att, då byggnadsdepartementet nedlägges, alla arbeten av byggnadskarakter utföras å entreprenad, dock med förmånsrätt för ingenjördepartementet så långt dess resurser medgiva. Vidare avses, att flygverkstäderna skulle flyttas från verket, ehuru sistnämnda spörsmål icke inverkar på organisationen. Sjöreserven, ekipagedepartementets bogserbåtar, segelsömmarverkstaden, uppsikten över fartygen m. m. torde kunna förestås av ingenjören vid maskindelaljen. Artilleri-, torped- och mindepartementens verkstadspersonal avses överförda till ingenjördepartementets maskin- och plåtslagareverkstäder. Ammunitionsarbetarna torde få sammanföras till en grupp exempelvis under miningenjören, som även tjänstgör vid ingenjördepartementet och har hand om mintillverkningen. Sjöinstrumentförrådet torde få överföras till den elektriska verkstadsavdelningen, som jämväl för närvarande har hand om och reparerar periskop och instrument.

Tillika torde böra meddelas att vid den här föreslagna organisationen administrationspersonalen kan högst avsevärt reduceras, oavsett om man bestämmer sig för att behålla stampersonalen vid den omfattning den erhållit i den kungl. propositionen.

Det i propositionen framlagda förslaget till organisation av varvet i Stockholm är från mina utgångspunkter ett steg i rätt riktning. Byggnadsdepartementet föreslås till indragning och ett byggnadskontor inrättas i anslutning till varvschefens kontor. Ekipagedepartementet indrages delvis och det inrättas ett kontor likaledes under varvschefens kontor samt verkstäderna förflyttas till andra departement. Torped- och mindepartementen sammanslås till ett departement. Artilleri- och ingenjördepartementen bibehållas i nuvarande skick.

De nuvarande sex departementen bringas sålunda ned till tre och de nuvarande nio kontoren till sex. Men tyvärr kvarstår dock det huvudsakliga av det onda, som här ovan påvisats i denna motion. Man har kvar en god del av det mångskriveri, som föranledes av ett system med flera departement och kontor. Man har vidare kvar ett flertal verkstäder med deras brist på ekonomi. Tungroddheten i förvaltningsapparaten departementen emellan kvarstår. Ej heller torde en central upphandling med därav följande ekonomiskt utbyte vara att ernå, då givetvis departementschefen, som ekonomiskt har att svara för sitt departement, i fortsättningen som hittills torde vilja sköta den saken själv, o. s. v.

Man gör sig då den frågan, om Stockholmsvarvet har en sådan storlek, att denna kan berättiga till en så stor organisation. Vid en jämförelse med flottans varv i Karlskrona finner man, att enbart ingenjördepartementet därstädes har 40 procent större personal än hela Stockholmsvarvet. Det lilla artilleridepartementet i Stockholm — med sin till 13 man uppgående administrationspersonal för 31 man arbetare — har fått stå kvar i oförändrat skick och

Propositionens förslag till organisation.

skall hålla sig med eget kontor och verkstad, och dock ligga ingenjördepartementets lokaler och verkstäder endast ett stenkast därifrån.

Beträffande Karlskrona torde dels lokalförhållanden, dels ock varvets storlek berättiga till en organisation på flera departement, men detta sakförhållande kan icke motivera en liknande anordning vid det mindre Stockholmsvarvet. Huruvida i Karlskrona ytterligare förenklingar utöver de propositionen föreslagna med fördel kunna göras, vill jag icke yttra mig om. Jag vill endast här inskjuta, att ett bifall till denna motion icke behöver beröra Kungl. Maj:ts förslag angående varvet i Karlskrona i annan mån än att erfarenheterna på Stockholmsvarvet framdeles skulle kunna få befrukta en eventuell modernisering även av det förstnämnda.

Organisatio-
nen ur mobi-
liserings-
syn-
punkt.

Jag vill icke bestrida, att våra örlogsvarv, så länge de behövas för sitt nuvarande ändamål, måste vara så organiserade, att arbetspersonalen hastigt kan ökas vid inträdande mobilisering. Därför är det nog ofrånkomligt, att örlogsvarven tilldelas ett större antal befäl- och underbefäl än som proportionsvis förekommer vid civila varv. Av samma skäl är det också lämpligt, att de förra äga ett jämförelsevis större antal kvalificerade yrkesarbetare än civila varv. Det är därför viktigt att organisationen lägges på sådant sätt att expansionsmöjligheterna vid mobilisering bibehållas samtidigt som i fredstid minsta möjliga antal extra personal är fästad vid varvet. Har mobilisering inträtt måste nog, huru organisationen än är beskaffad, de privata varven och verkstäderna få övertaga en mängd uppgifter.

Den här föreslagna organisationen torde ur mobiliseringssynpunkt vara att föredraga framför både den nuvarande och den i propositionen föreslagna. Den möjliggör i högre mån ett snabbt handlande både i fråga om att taga de smärre konserverade verkstäderna å varvet i anspråk och de privata varven och verkstäderna.

Det torde knappast kunna med fog begäras av en enskild motionär, att han i en organisationsfråga av så stor och invecklad beskaffenhet som den föreliggande skall vara beredd att framlägga ett detaljerat förslag. Möjligen kan utskottet, därest det sympatiserar med tankegången i denna motion, genom anlitande av speciell sakkunskap framlägga ett fullt utarbetat förslag. Men mera antagligt är att man vid innevarande riksdag icke kan komma längre än till en begäran om utredning i motionens syfte.

I sådant fall framställer sig frågan, huruvida det vore lämpligt att först omorganisera varvet i enlighet med regeringsförslaget för att strax därpå möjligen stå inför en ny och längre gående omorganisation. De många praktiska olägenheter av mångahanda art, som under övergångstiden äro förenade med omändringarna, synas tala för att det är bäst, om omorganisationen företages i ett sammanhang. Något längre uppskov torde icke behöva ifrågakomma. Redan före nästa riksdag kan med all sannolikhet en sådan utred-

ning vara verkställd, vadan nästa år denna fråga kunde tagas under slutlig omprövning.

Att märka är, det en rätt avsevärd övergångstid i alla fall torde bliva nödvändig, eftersom de föreslagna flygverkstäderna i Västerås icke kunna omedelbart tagas i anspråk, även om de bliva beslutade vid denna riksdag. Ett bifall till denna motion torde vid detta förhållande och på grund av vissa andra omständigheter icke nämnvärt försena omorganisationsarbetet.

Jag vill uttryckligen betona, ehuru den saken torde vara självklar, att den personal, som, på grund av ett statsmakternas beslut i anledning av denna motion skulle bliva entledigad, bör på ett rimligt sätt hållas skadeslös för förlusten av sina befattningar.

Slutligen torde ej alldeles böra undettryckas den synpunkten, att anslagen till försvaret och även till nybyggnaderna vid flottan äro till sin omfattning begränsade, och att flottans vidmakthållande och underhåll icke främjas därav att hundra tusentals kronor årligen åtgå i merutgifter för uppehållande av en oekonomisk varvsdrift. Flottans män torde vid sådant förhållande ha ett rätt stort intresse av att välbehövlige reformer också bliva vidtagna.

Försvarsutskottet ombedes, att i ordinarie och extra anslag vidtaga de ändringar, som kunna påkallas av ett bifall till denna motion.

På grund av det anförda får jag hemställa,

att riksdagen med avslag å propositionen nr 50, i vad denna avser omorganisation av flottans varv i Stockholm, i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om förnyad utredning och förslag till sådan omorganisation.

Stockholm den 21 mars 1925.

Emil Kristensson.

